

การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี
ในระดับชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ

นางสาวคูสิตา เหลือจันทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974-17-5732-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 21431 2150

20 S.A. 2549

A STUDY OF INSTRUCTIONAL MANAGEMENT OF DRAWING AND PAINTING
IN ELEMENTARY SCHOOL LEVEL BASED ON WALDORF APPROACH

Miss Dusida Lhuechan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Education

Department of Art Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic 2003

ISBN 974-17-5732-8

คู่มือการศึกษา : การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ (A STUDY OF INSTRUCTIONAL MANAGEMENT OF DRAWING AND PAINTING IN ELEMENTARY SCHOOL LEVEL BASED ON WALDORF APPROACH). อ.ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร. อัมไพจิตรนสาร , 216 หน้า. ISBN 974-17-5732-8

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ผู้บริหารงานวิชาการ จำนวน 2 คน ผู้สอนในระดับประถมศึกษา จำนวน 9 คน จากโรงเรียนที่จัดการศึกษาแนววอลดอร์ฟ และผู้เชี่ยวชาญในการเรียนการสอนตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟที่เป็นผู้เผยแพร่ความรู้ให้กับโรงเรียนแนววอลดอร์ฟในประเทศไทย จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดย การหาค่าร้อยละ ค่าความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษาที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ผู้บริหาร ครู และผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ในการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ที่เป็นไปตามแนวปรัชญาการศึกษาวอลดอร์ฟ แบ่งได้เป็น 8 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านผู้สอน มีการสร้างความเข้าใจร่วมกันในแนวการศึกษาวอลดอร์ฟทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ศึกษาด้วยตนเองจากหนังสือ ตำรา หน้าที่และบทบาทสำคัญของผู้สอนคือ ประจำชั้นประถม 1 เดือนชั้นเรียนตามผู้เรียนถึงประถม 6 2) ด้านผู้เรียน มุ่งเน้นพัฒนาการผู้เรียนด้านจิตใจ ความละเอียดอ่อน และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนโดยให้มีประสบการณ์ปฏิบัติงานศิลปะด้วยตนเองทุกขั้นตอน 3) ด้านหลักสูตรเนื้อหา มีการดำเนินการจัดทำโดยศึกษาหลักการพื้นฐานจากหลักสูตรวอลดอร์ฟ หลักสูตรโรงเรียนวอลดอร์ฟต่างประเทศ และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกัน จัดทำหลักสูตรบูรณาการแบบสหวิทยาการ เนื้อหาทุกรายวิชาเชื่อมประสานกัน โดยจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีเป็น 3 ลักษณะคือ การระบายสีน้ำ การวาดรูปทรง และการวาดภาพประกอบบทเรียน เนื้อหาการเรียนที่ใช้เป็นนิทาน และเรื่องราวที่ให้จินตนาการไม่เน้นหลักการทางศิลปะ และนำเนื้อหาบางส่วนในรายวิชาอื่นๆมาใช้ในการวาดภาพ 4) ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน เป็นการบูรณาการศิลปะในการเรียนในส่วนของการวาดภาพประกอบบทเรียน เป็นการรับรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับสีในส่วนของการระบายสีน้ำ และเป็นพื้นฐานการเขียน การเคลื่อนไหวร่างกายในส่วนของการวาดรูปทรง 5) ด้านวิธีการสอน ใช้วิธีการสอนแบบสาธิตอธิบาย แนะนำ การสอนกึ่งเล่นโดยการเคลื่อนไหวร่างกาย หลักการสอนวาดภาพเป็นแบบไม่มีเส้นร่างแต่ลงสีเป็นรูปภาพชิ้นทีละน้อย 6) ด้านสื่อการสอน ใช้วัสดุจากธรรมชาติ และสื่อทางนามธรรมเรื่องราว นิทาน หัวข้อ เพื่อช่วยในการถ่ายทอดภาพ มีการกำหนดประเภทวัสดุอุปกรณ์การระบายสีเพื่อให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน 7) ด้านการวัดและประเมินผล ใช้การสังเกตจากพฤติกรรม และการวิเคราะห์ผลงาน ประเมินในรูปแบบบรรยายพัฒนาการที่เกิดครอบคลุมในด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม ที่พัฒนาขึ้นตามมนุษย์ปรัชญาวอลดอร์ฟ 8) ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน จัดตามหลักการศึกษาวอลดอร์ฟ แสดงออกในเรื่องการให้สีและแสงในห้องเรียน การจัดที่นั่งเรียน การตกแต่งวัสดุธรรมชาติ การจัดแสดงผลงานศิลปะในห้องเรียน

ผลการสังเกตการเรียนการสอนในชั้นเรียน พบว่า การวาดภาพระบายสีปรากฏอยู่ในการเรียนประจำวัน และการเรียนควบคู่ไปกับทุกวิชา เนื้อหาที่ใช้เป็นนิทานที่แตกต่างตามวัย และสื่อได้ถึงเรื่องของสี และเส้น เป็นการเรียนอย่างมีชีวิตชีวา มีการจัดสื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์การทำงาน และสภาพแวดล้อมโดยพิจารณาให้สอดคล้องกับพัฒนาการผู้เรียนเป็นสำคัญ

ภาควิชา ศิลปศึกษา
สาขาวิชา ศิลปศึกษา
ปีการศึกษา 2546

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4483712327 : MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD : INSTRUCTIONAL MANAGEMENT / DRAWING AND PAINTING/ WALDORF APPROACH / ELEMENTARY SCHOOL

DUSIDA LHUECHAN : A STUDY OF INSTRUCTIONAL MANAGEMENT OF DRAWING AND PAINTING IN ELEMENTARY SCHOOL LEVEL BASED ON WALDORF APPROACH. THESIS ADVISER : AMPAI TIRANASAR, PH. D., 216 pp. ISBN 974-17-5732-8

The purpose of this research was to study instructional management of drawing and painting in elementary school level based on Waldorf approach. The population in this research composed of two administrators and nine teachers in Waldorf approached in elementary schools and five Waldorf approach specialists. The instrument in the research were constructed by the researcher which included interview and observation. The data were analyzed by means of percentage, frequency and text analysis.

It was found that all the groups of the participants expressed their opinions in the same direction in all aspects as follows. 1) The teacher: shared the common understandings about Waldorf approach both in theory and in practice; studied from textbooks; had responsibility as classroom teacher and followed the same group of children from grade one to six, 2) The learners: focused on children development and sensitivity in mind, and allowed children to participate in making decisions in all instruction stages with the emphasis on children direct experience, 3) Curriculum and content: planned education in accordance with fundamental concepts in Waldorf approach, curricular in Waldorf approach schools abroad, and National basic education curriculum; planned the integrated curriculum; in terms of drawing and painting activities included 3 types: water color painting, form drawing and drawing for supplement school lessons, content in lessons included fairy tales and stories to stimulate imagination; art principles were not taught directly, 4) Objective: integrated art in school lesson by and drawing for supplement school lessons; provided direct experience about color by water color painting, and learned body movement by form drawing, 5) Teaching method: used demonstration, explanation, and guiding; mixed teaching with play by means of body movement; taught drawing and painting by adding up colors and details with out sketching, 6) Teaching media: used natural objects; used fairy tales and topics as media for abstract concepts to encourage expression; selected drawing and painting materials and tools in accordance with children readiness, 7) Evaluation: used behavior observation and art work analysis; covered development in all domains in Waldorf approach, and 8) Learning environment: organized in accordance with Waldorf approach by using colors and lighting; set seating arrangement suitable for each child's characteristics; decorated the room with natural objects; and set artwork exhibition in the classroom.

From classroom observation, it was found that drawing and painting was included in daily lessons and incorporated with all lessons; lesson contents were carried out by fairy tales suitable to each age level in which the details could reflect colors and lines; learning was lively; and teaching media and materials and environment were carefully planned by considering the learner development.

Department Art Education
Field of study Art Education
Academic year 2003

Student's signature

Dusida

Advisor's signature

Ampai

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาจาก อาจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความกรุณาแนะนำ และตรวจแก้ไขงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร. บุญบง ดันตวิงส์ ที่ได้คำปรึกษาและแนะนำข้อมูลที่สำคัญสำหรับการศึกษาค้นคว้า ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้มีประสิทธิภาพ ขอขอบพระคุณท่านคณาจารย์สอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ได้ขอแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณ คุณครู อาจารย์ทุกท่านในชีวิต ที่ให้ความรู้จนก่อเกิดสติและปัญญาแก่ผู้วิจัย

ในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ ได้รับความร่วมมืออย่างสูงจาก บุคลากรทุกท่าน และเด็ก ๆ ทุกคน ในโรงเรียนปัญญาพิทยาลัยและโรงเรียนไตรทักษะ ที่ให้การต้อนรับและสนับสนุนตลอดการทำงาน รวมถึงผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศที่ได้ให้ความร่วมมือตอบข้อมูลการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณท่านทั้งหลาย ไว้ ณ ที่นี้

และที่สำคัญยิ่ง ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง สำหรับครอบครัวของผู้วิจัย คุณแม่ คุณพ่อ และบุคคลในครอบครัวของผู้วิจัยทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ขอให้แรงมุ่งมั่นตั้งใจในการศึกษาของข้าพเจ้า ส่งถึงดวงจิตของท่านทั้งหลาย และทุกท่านที่ข้าพเจ้าเคารพนับถือ เสมอไป

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ

บทที่

1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	7
วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
องค์ประกอบของการเรียนการสอน.....	9
การเรียนการสอนศิลปศึกษา.....	11
การวาดภาพระบายสี.....	31
ความเป็นมาของแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ.....	35
แนวคิดเกี่ยวกับมนุษยปรัชญา.....	36
การเรียนการสอนศิลปศึกษา ตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ.....	38
พื้นฐานการสร้างสรรค์งานศิลปะ (เรื่องสี) ของ รูดอล์ฟ สไตเนอร์.....	40
พัฒนาการกับการเรียนรู้วาดภาพระบายสี อายุ 7-14 ปี.....	42
แนวทางหลักสูตรการวาดภาพระบายสี ชั้นประถมศึกษา การศึกษาวอลดอร์ฟ.....	45
การจัดการศึกษาแนวมนุษยปรัชญาวอลดอร์ฟ ในประเทศไทย.....	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	59

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....66
	กลุ่มตัวอย่างประชากร.....66
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....67
	วิธีสร้างเครื่องมือ.....68
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....69
	การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล.....70
	สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....71
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....72
5	สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....143
	สรุปผลการวิจัย.....144
	อภิปรายผลการวิจัย.....159
	ข้อเสนอแนะ.....173
	รายการอ้างอิง.....174
	ภาคผนวก180
	ภาคผนวก ก ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....181
	ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มประชากรในการสัมภาษณ์.....206
	ภาคผนวก ค ผลงานการวาดภาพพระบายสี.....209
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....215

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถานภาพของผู้สอน.....	84
2 ค่าความถี่ของผู้สอนวาทภาพระบายสี แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ด้านผู้สอน.....	87
3 ค่าความถี่ของผู้สอนวาทภาพระบายสี แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ด้านผู้เรียน.....	89
4 ค่าความถี่ของผู้สอนวาทภาพระบายสี แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ด้านหลักสูตรเนื้อหา.....	90
5 ค่าความถี่ของผู้สอนวาทภาพระบายสี แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้	93
6 ค่าความถี่ของผู้สอนวาทภาพระบายสี แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ด้านวิธีการสอน.....	95
7 ค่าความถี่ของผู้สอนวาทภาพระบายสี แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ด้านสื่อการสอน.....	98
8 ค่าความถี่ของผู้สอนวาทภาพระบายสี แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ด้านการวัดประเมินผล.....	101
9 ค่าความถี่ของผู้สอนวาทภาพระบายสี แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ด้านสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้.....	105
10 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถานภาพของผู้เชี่ยวชาญ.....	107
11 ค่าความถี่ของผู้เชี่ยวชาญ แนวคิดทางการสอนวาทภาพระบายสี ด้านผู้สอน.....	110
12 ค่าความถี่ของผู้เชี่ยวชาญ แนวคิดทางการสอนวาทภาพระบายสี ด้านผู้เรียน.....	112
13 ค่าความถี่ของผู้เชี่ยวชาญ แนวคิดทางการสอนวาทภาพระบายสี ด้านหลักสูตรเนื้อหา.....	113
14 ค่าความถี่ของผู้เชี่ยวชาญ แนวคิดทางการสอนวาทภาพระบายสี ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้.....	115
15 ค่าความถี่ของผู้เชี่ยวชาญ แนวคิดทางการสอนวาทภาพระบายสี ด้านวิธีการสอน.....	117
16 ค่าความถี่ของผู้เชี่ยวชาญ แนวคิดทางการสอนวาทภาพระบายสี ด้านสื่อการสอน.....	120
17 ค่าความถี่ของผู้เชี่ยวชาญ แนวคิดทางการสอนวาทภาพระบายสี ด้านวัดประเมินผล.....	122
18 ค่าความถี่ของผู้เชี่ยวชาญ แนวคิดทางการสอนวาทภาพระบายสี ด้านสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้.....	124

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ตัวอย่างภาพในบทเรียนวาดรูปทรง ชั้นประถม 1-2.....	49
2 ตัวอย่างภาพในบทเรียนวาดรูปทรง ชั้นประถม 3-4.....	49
3 ตัวอย่างภาพในบทเรียนวาดรูปทรง ชั้นประถม 5-6.....	50
4 แสดงขั้นตอนการระบายสีน้ำ ชั้นป.1.....	132
5 แสดงขั้นตอนการวาดรูปทรง ชั้นป.1.....	134
6 การวาดภาพประกอบบทเรียน ชั้นป.3.....	135
7 แสดงขั้นตอนการระบายสีน้ำ ชั้นป.5.....	138
8 แสดงขั้นตอนการวาดรูปทรง ชั้นป.5.....	139
9 การวาดภาพประกอบบทเรียน ชั้นป.5.....	141
10 ผลงานระบายสีน้ำ ชั้นประถมศึกษา แนวการศึกษาออลดอร์ฟ.....	210
11 ผลงานวาดรูปทรง ชั้นประถมศึกษา แนวการศึกษาออลดอร์ฟ.....	211
12 ผลงานวาดภาพประกอบบทเรียน แนวการศึกษาออลดอร์ฟ.....	212
13 การเรียนกิจกรรมวาดภาพระบายสี ชั้นประถมต้น.....	213
14 การเรียนกิจกรรมวาดภาพระบายสี ชั้นประถมปลาย.....	214
15 สิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนประถมศึกษา ตามแนวการศึกษาออลดอร์ฟ.....	215